

НАШІ ЮВІЛЯРИ

Серпня 2009 р. виповнилося 80 років від дня народження та 60 років наукової, педагогічної та громадської діяльності Дмитра Михайловича Гродзінського — академіка Національної академії наук України, доктора біологічних наук, професора, голови Національної комісії з радіаційного захисту населення України, академіка-секретаря Відділення загальної біології НАН України, завідувача відділом біофізики та радіобіології Інституту клітинної біології та генної інженерії НАН України.

Наукова діяльність Д.М. Гродзінського добре відома радіобіологам, біофізікам, фізіологам рослин і біохімікам усього світу. Його дослідження з проблем надійності біологічних систем, природної радіоактивності ґрунтів і рослин, впливу Чорнобильської катастрофи на навколишнє природне середовище, негативних віддалених екологічних наслідків радіоактивного забруднення та ризиків захворювань постраждалого населення створили йому найвищий міжнародний імідж.

Закінчивши у 1952 р. Білоцерківський сільськогосподарський інститут з відзнакою, ювіляр розпочав трудову діяльність старшим агрономом навчально-дослідного господарства та цього ж року вступив до аспірантури при Інституті фізіології рослин і агрохімії АН УРСР, одночасно продовжуючи навчання у Московському університеті ім. М.В. Ломоносова. Він захоплюється теоретичною механікою, атомною енергетикою, історією науки, але найбільше — радіобіологією. Молодого дослідника зацікавили ме-

ханізми впливу малих доз іонізуючого випромінювання на живі організми, тобто та проблема, яка набула особливої гостроти після Чорнобильської катастрофи. Саме у цей час розкрився його талант лектора, експериментатора, дослідника та аналітика. Як наслідок — блискучий захист у 1955 р. кандидатської дисертації на тему: "Действие малых доз ионизирующих излучений на растения". Молодого вченого захопили дослідження у галузі фізіо-

КЛАСИК НАУКИ РАДІОБІОЛОГІЇ

логії та біохімії рослин із застосуванням радіоізотопного методу, пізніше він зацікавився природною радіоактивністю ґрунтів і рослин. У 1965 р. блискуче захистив докторську дисертацію, де було узагальнено результати глибокого вивчення фізіологічної ролі природної радіоактивності у розвитку рослин, значення радіоактивних властивостей одного з основних елементів живлення рослин — калію, радіоактивності у виникненні життя на землі та еволюції видів.

В Інституті фізіології рослин АН УРСР Дмитро Михайлович пройшов усі етапи шляху наукового працівника від аспіранта і молодшого наукового співробітника до директора цього інституту, яким керував з 1974 до 1986 року. Ще 1962 року у цьому ж інституті він організував відділ біофізики і радіобіології, незмінним завідувачем якого залишається й досі. З 1986 року цей відділ перебуває у структурі Інституту клітинної біології та генної інженерії НАН України.

Основні досягнення у діяльності відділу під керівництвом Гродзінського Д.М. були узагальнені у монографіях і збірках "Методика применения радиоактивных изотопов в биологии", "Противолучевая защита и пострациональное восстановление растений", "Защита растений от лучевого поражения", "Механизмы радиостойчивости растений", "Формы пострационального восстановления растений", "Формирование радиобиологической реакции растений", "Клеточные механизмы пострационального восстановления растений".

1969 року за успішне поєднання наукової діяльності з ви-

кладанням для студентів біофаку Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка спецкурсів "Метод меченных атомов в изучении обмена веществ" та "Математическое моделирование в физиологии и биохимии растений" Д.М. Гродзінському присвоєне учене звання професора.

Глибока наукова ерудиція та енциклопедичні знання дозволили професору Д.М. Гродзінському найбільш повно уза-

гальнити наявний у світовій науці матеріал у галузі теоретичної біології, біологічної фізики і радіаційної біології та підготувати першу у світі фундаментальну монографію "Биофизика растений", яка вийшла друком у 1972 році та була перекладена англійською і польською мовами.

У галузі науково-організаційної діяльності основні зусилля Д.М. Гродзінського спрямовувались на формування чітких напрямів розвитку біофізики та радіобіології, а також на підготовку для них наукових кадрів. Доречно зазначити, що й понині основний кадровий потенціал очолюваного ним відділу складають його учні.

Дмитро Михайлович є лауреатом премії ім. М.Г. Холодного АН УРСР, а у 1981 році його нагороджено орденом "Знак Пошани".

Важливим і яскравим етапом у діяльності Д.М. Гродзінського було формування положень теорії надійності біологічних систем, спрямованих на розробку наукових основ і практичних шляхів підвищення продуктивності культурних рослин. 1988 року побачила світ капітальна праця "Радиобиология растений", яка і досі користується широкою популярністю як серед наукових працівників, так і серед студентів. Виданий того ж року підручник "Биофизика" 1992 року був удостоєний Державної премії України у галузі науки і техніки.

Одразу після Чорнобильської катастрофи колектив відділу під безпосереднім керівництвом Д.М. Гродзінського розгорнув дослідження, пов'язані з попередженням негативних радіоекологічних і радіологічних наслідків

аварії. Було розроблено систему перепрофілювання сільськогосподарського виробництва у районах з підвищеним рівнем забруднення радіонуклідами та рекомендації щодо зниження їх вмісту у продуктах харчування, узагальнено результати комплексних досліджень віддалених радіоекологічних, радіобіологічних та медичних наслідків Чорнобильської катастрофи. Вперше створено цілісну картину причинно-наслідкових зв'язків між перерозподілом радіонуклідів в екосистемах та формуванням дозових навантажень. За рівнем їх вирішення Д.М. Гродзінський став визнаним авторитетом у галузі біологічних наслідків Чорнобильської катастрофи. Він є співавтором та заступником генерального редактора енциклопедичного видання "Чорнобильська катастрофа", надрукованого російською, українською та англійською мовами.

1991 р. Верховною Радою України було створено Національну комісію з радіаційного захисту населення України на чолі з Д.М. Гродзінським. Як незалежний науково-експертний орган комісія визначає загальні принципи радіаційної безпеки й протирадіаційного захисту персоналу, населення і довкілля від дії радіації. Активна позиція Гродзінського Д.М. сприяла прийняттю національних "Концепції проживання населення на території Української РСР з підвищеними рівнями радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи" (1991) та законів України "Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи" (1991), "Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи" (1991), "Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання" (1998) та інших.

Д.М. Гродзінський є ініціатором розробки "Норм радіаційної

безпеки України" (1997), співавтором "Основних санітарних правил забезпечення радіаційної безпеки України" (2005), "Допустимих рівнів вмісту радіонуклідів ^{137}Cs і ^{90}Sr у продуктах харчування та питній воді" (ДР-97, ДР-2006). Як голова НКРЗУ він ініціює розгляд і вирішення широкого кола складних проблем з ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, протирадіаційного захисту постраждалого населення, реабілітації забруднених радіонуклідами територій та безпечної розвитку атомної енергетики й поводження з радіоактивними відходами.

Д.М. Гродзінський — автор близько 700 наукових праць, серед яких понад 20 монографій. Він активний організатор, керівник та учасник багатьох радіологічних, фізіологічних, біохімічних та радіобіологічних з'їздів, конференцій, симпозиумів, конгресів, є одним із засновників Української екологічної асоціації "Зелений світ".

Як член Міжнародної академії наук Д.М.Гродзінський читав лекції в університетах Великобританії, США, Югославії, брав участь у багатьох міжнародних заходах у США, Канаді, Німеччині, Нідерландах, Туреччині, Єгипті, Чехії, Японії, Австрії та інших країнах.

Ювіляр — чудовий педагог, який вміє захопити молодих дослідників новими ідеями у радіобіології, творчими задумами та особистим прикладом наукового поступу. З 1957 р. викладає у Київському національному університеті ім. Т.Г. Шевченка. Він є професором Національного університету "Києво-Могилянська Академія" та Міжнародного Солломоного університету.

З 1990 року Д.М. Гродзінський — дійсний член Національної академії України за спеціальністю "Радіобіологія". 1998 року його відзначено високим державним званням "Заслужений діяч науки і техніки України", а у 2004 році — нагороджено орде-

ном Князя Ярослава Мудрого.

Черговим визнанням всебічної ерудиції Дмитра Михайловича у галузі біології, таланту експериментатора і творчого підходу до організації пріоритетних напрямків сучасних фундаментальних наук про навколишній світ стало його обрання у грудні 1998 року і переобрання у квітні 2003 року на посаду академіка-секретаря Відділення загальної біології Національної Академії наук України, діяльність якого спрямована на організацію теоретичних розробок для подальшого вирішення практичних проблем збереження біорізноманітності, розвитку біотехнологій, методів управління біологічними процесами в інтересах життєдіяльності людини.

Академік Д.М. Гродзінський всебічно обдарований, чіткий і рішучий у прийнятті наукових рішень, освічений і на диво делікатний, улюбленець і загально-визнаний авторитет в академічному середовищі, приклад для наслідування молодим поколінням громадян України.

Вік ювіляра аж ніяк не впливає на його енергію і життєву мобільність, наукову допитливість і прагнення нових творчих здобутків — ось такий він, академік Дмитро Михайлович Гродзінський.

Зичимо ювілярові довгих років життя, плідної наукової й науково-організаційної діяльності на благо українського народу.

Національна комісія з радіаційного захисту населення України,

Українське наукове товариство гігієністів та санітарних лікарів,

ДУ "Інститут гігієни та медичної екології ім. О.М. Марзєєва АМНУ",

редколегія журналу "Довкілля та здоров'я".

На знімку: виїзне засідання НКРЗУ на Київському державному спецкомбінаті.

